

VISUALIA 1527

KUNST KIJKEN MET ERIC BOS

Zelfs het plastic blijkt niet echt

Omdat realiteit door de inzet van namaakwerkelijkheden steeds minder betrouwbaar blijkt – nu al moet je op internet heel goed kijken of afbeeldingen echt of nep zijn – opent Museum MORE in Gorssel de discussie over het realisme in de kunst met de tentoonstelling *Reality Check*.

Museum MORE is van zichzelf een museum voor realistische kunst. Vaste bezoekers weten echter dat het realisme in dat museum niet beperkt blijft tot het zo realistisch mogelijk weergeven van de werkelijkheid.

Zoals ook de tentoonstelling *Gen F* in het Drents Museum in Assen laat zien, is realisme een onderdeel van de figuratie waarin alles kan, elke beeldtaal welkom is en de horizon voortdurend verschuift. Dat geldt voor *Reality Check* evenzeer. Dat wil de belangrijke discussie levend houden over de vraag: wat is realisme in de kunst?

Als we op de tentoonstelling in Museum MORE rondlopen komen we de ene na de andere definitie tegen. Als je denkt: hé dat reuzenschilderij van een aubergine van Onno Meeuwse (2002) is nou een typisch voorbeeld van puur realisme, blijkt dat het eerder macht en identiteit symboliseert. Zo'n perfect geschilderde aubergine die van de muur op ons afkomt is dus drager van heel iets anders.

Terwijl we het sterk realistische beeld van een in elkaar gedoken jongeman van Telmo Pieper (1989) bekijken ontdekken we dat deze een griezelig paar extra armen bezit. En de sportieve activiteiten van enkele zwarte mannen op een groot doek van de Nigeriaanse schilder Eniwaye Oluwaseyi zijn wel realistisch in aanzet, maar dan in combinatie met abstracte compositie-elementen.

Of neem *A Lie in* uit 2024 van Andrei Nitu, een 170 centimeter

meter hoog schilderij van een bijna fotorealistische close up van een vrouwengezicht met een iPhone in haar hand. Je denkt: wat is daar nou aan? Een foto zou hetzelfde laten zien. Maar dan rekenen we buiten de creatieve kracht van de schilderkunst die van deze realistische anekdote een prachtig en in hoge mate geheimzinnig schilderij maakt.

Je denkt er realistisch uit te zien, maar je spiegelbeeld vertelt iets anders

Zo lopen we tegen een plastic rijtje flacons met handzeep en shampoo aan op een kastje dat bij nader inzien allerm minst echt is. Ook de flesjes niet. Zelfs het plastic is niet echt. Bij nader inzien is het een kunstwerk en bestaat het uit keramiek en glas. De maker is Koos Buster. *Reality Check*: is zijn naam wel echt? Is die niet een afgeleide van *Ghostbuster*?

Kortom: realisme prikkelt, daagt uit en bloeit dankzij de enorme verscheidenheid. De basiscollectie van het museum is het realisme van Charley Toorop, Dick Ket en Carel Willink. De recente ontwikkeling is echter die van internationaal realisme van jonge kunstenaars.

Wandgrote, kleurige elementen verdelen de zaalruimtes en bevatten gebogen spiegels. Kijk, je denkt er wel heel realistisch uit te zien, maar je spiegelbeeld vertelt iets anders.

ERIC BOS

Reality Check, Museum MORE in Gorssel.
Open di t/m zo 10-17 uur.
Tot en met 9 juni.
Zie: www.museummore.nl

Shine Daan Shine (2024) door Koos Buster, keramiek en glas (50 bij 60 bij 10 centimeter).

Je moet het maar durven: het conflict tussen Israël en Palestina op de planken brengen, en dan ook nog met Israëlische en Palestijnse danseressen. Regisseur Chokri Ben Chikha (55) uit Gent doet dat met *Perzen*. *Triomf van Empathie*, vrijdag te zien in Groningen op het festival MENA is here.

Heb je empathie voor de vijand?

TEKST MIRANDA TEN WOLDE
FOTO'S KURT VAN DER ELST

Geen conflict zo beladen en gepolariseerd als dat van Israël en Palestina – al zo'n 75 jaar, maar helemaal sinds de gruwelijke Hamas-aanval op 7 oktober 2023 en de bloedige reactie daarop in Gaza door de meedogenloze Israëlische machthebbers. Er zijn maar weinig theatermakers die zich eraan wagen.

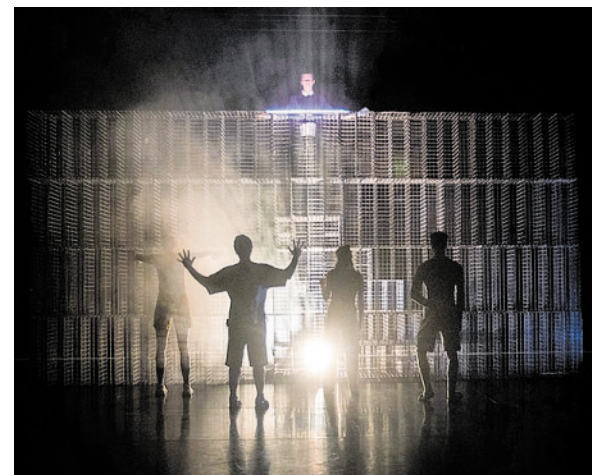
Voor regisseur Chokri Ben Chikha (55), verbonden aan de Vlaamse theatergezelschappen Action Zoo Humain en NTGent, was het echter meteen duidelijk dat hij het hierover wilde hebben, vertelt hij al videobellend vanuit Tunesië, waar hij nu aan het werk is.

„Ik kreeg van NTGent de vraag om *De Perzen* van Aeschylus te bewerken, voor een festival over de Griekse tragedies. Het is het oudste stuk uit de westerse canon en gaat over de oorlog tussen de Grieken en de Perzen. Bijzonder is dat Aeschylus het schreef vanuit het perspectief van de Perzen. Hij verplaatste zich in de vijand. En dat terwijl zijn broer in diezelfde strijd is gesneuveld. Ik wil proberen de complexiteit van het conflict tussen Israël en Palestina te begrijpen vanuit zo'n historisch stuk, dat is interessant.”

Heb je nooit overwogen om het over Rusland en Oekraïne te laten gaan?

„Die vraag stelt een van de zes spelers in het stuk, van Russische komaf, letterlijk. Maar dit staat veel dichterbij mij, ik ben ermee opgegroeid. Ik ben geboren in België en mijn ouders zijn Tunesisch. Het ging er thuis aan de keukentafel vaak over. Voor hen voelde het als een soort vernedering dat de Palestijnen iedere oorlog verloren die werd gevoerd. En daardoor steeds meer land kwijtraakten en in een staat terecht kwamen waar ze, laten we zeggen, tweederangsburger zijn. Een soort apartheidstaat.”

„Met dat beeld ben ik groot geworden, maar ik heb wat mijn ouders zeiden altijd zelf willen onderzoeken. Daarom ging ik geschiedenis studeren. En aan de universiteit heb ik Joodse vrienden gemaakt. We praatten erover en ik heb geleerd hoe emotioneel beladen het is. Daarom dacht ik niet dat ik er

Scène uit *Perzen*. *Triomf van Empathie* van NTGent.

In *Perzen*. *Triomf van Empathie* staan onder anderen een Israëlische en Palestijnse danser samen op het toneel.

Regisseur Chokri Ben Chikha: „Ons stuk is rauwer geworden, omdat de realiteit rauwer is.”

ooit aan zou beginnen, maar toen *De Perzen* voorbijkwam, voelde ik dat dit hét moment was. En dat was nog vóór 7 oktober 2023.”

Dat het zo actueel zou worden, had je niet voorzien.

„Nee, dat had ik nooit gedacht. Het was bijna onmogelijk om een Israëlische en Palestijnse speler te vinden, om samen op het toneel te staan. Zeker niet als we het onderwerp van de geschiedenis van Israël en Palestina zouden raken. Maar ik heb ze wel gevonden. Liah Frank en Marah Haj Hussein zijn fantastische

Festival MENA is here

Perzen. Triomf van Empathie is komende vrijdag te zien in de Stadsschouwburg in Groningen als onderdeel van het stadsprogramma MENA is here. Aanvang: 20.15 uur. Van donderdag 15 tot en met zaterdag 24 mei zijn op diverse locaties in de stad films, voorstellingen en concerten bij te wonen uit en over het Midden-Oosten en Noord-Afrika. Het stadsprogramma biedt ruimte voor ontmoeting, dialoog en verdieping. Info en tickets via: menaishere.nl.

danseressen, die heel open zijn over het onderwerp en het thema durven aankaarten. Dat is niet gemakkelijk, ze moeten elkaars identiteit aanvaarden op het podium. Ze zijn zó moedig.”

Jullie speelden het stuk voor het eerst in België, vorig jaar juni. In Nederland is het verder alleen enkele keren in Rotterdam en Amsterdam te zien geweest. Wat voor reacties kregen jullie?

„Mensen waren vooral diep geraakt. Maar wat me tegenviel, is hoe weinig het is opge-

“
ZE ZEIDEN: ‘WIJ ZIJN AL 70 JAAR AAN HET OVERLEVEN. WAT HEBBEN WIJ AAN JOUW VRAAG OVER EMPATHIE?’

pikt. Goed, we hadden mooie recensies in enkele Nederlandse landelijke kranten, maar verder niets, ook niet vanuit het kunstcircuit zelf. Terwijl het zo’n belangrijk onderwerp is, en dan ook nog met een Israëlische en Palestijnse speler tegelijk op het toneel. Je zou bijna denken dat het gewoon verzwegen wordt. Of het is onverschilligheid. Dat maakt me verdrietig.”

„Ik vind juist dat je als kunstenaar hier iets mee moet. Voor mij geeft het maken van dit stuk een gevoel van zingeving. Ik werd heel boos dat we getuige zijn van een gruwelijke genocide en heel weinig doen. En dat dat vroeg of laat op ons bord terecht zal komen.”

De toestand is nu heel anders dan vorig voorjaar, de situatie in Gaza wordt steeds slechter. Is jullie voorstelling ook veranderd?

„Ja, absoluut. Het evolueert, dat is eigen aan de voorstellingen die ik maak, omdat ze vaak inspelen op de actualiteit. Dat houdt de spelers ook fris. Het is denk ik iets rauwer geworden, omdat de realiteit ook rauwer is geworden. Er staat gewoon meer op het spel. Het is daarom ergens wel goed dat het stuk genegeerd wordt en we het niet iedere week spelen. Er is altijd tijd nodig om het te verwerken, ook voor de spelers.”

Je hebt voor de voorstelling onderzoek en interviews gedaan in Israël en Palestina. Hoe was dat?

„Ik ging in januari 2024 daarnaartoe. Ik heb het festivalterrein gezien waar de gruwelijke aanslag van 7 oktober plaatsvond. Ook heb ik interviews gehouden met mensen in Tel Aviv, Jeruzalem. En ook in het vluchtelingenkamp van Jenin op de Westelijke Jordaanoever, dat nu bezet is door het Israëlische leger. Verder ben ik in Ramallah en Hebron geweest. Overal luister je naar de trauma’s van mensen. En op de Westelijke Jordaanoever voel je de vernedering van de checkpoints. Als je die mensen dan vraagt of ze nog empathie hebben voor hun vijand, dan wordt het wel stil. ‘Jij komt ons iets vragen terwijl we eigenlijk al 70 jaar aan het overleven zijn. Wat hebben wij aan een vraag over empathie?’”

Heb je nooit getwijfeld of je op de juiste weg zat?

„Het voelde toen niet lekker. Aan de andere kant ontmoette ik ook ouders van overleden kinderen, van beide kanten, die met elkaar de dialoog aangingen bij het Parents Circle-Families Forum. Dan zie je hoe krachtig zij zijn. En wat empathie kan doen. Al stellen we in de voorstelling ook vragen over empathie. Wat betekent het eigenlijk? Je kunt wel empathie voelen, maar wat doe je er vervolgens mee?”

Kun je in een lopend conflict empathie opbrengen voor de vijand?

„Dat moeten mensen maar in de voorstelling komen bekijken. Onze autoriteit als kunstenaar is om de juiste vragen op te roepen. *Perzen* is dan ook geen pamflet. Ze is meerstemmig, en ook met humor. Ik hoop dat toeschouwers niet bewapend binnenkomen, maar dat ze openstaan voor wat die zes jongeren op het podium te vertellen hebben.”